

Békési Imre 70 éves*

Tisztelt Társaság, kedves megjelentek! A napokban ünnepli tisztelt tagtársunk, megbecsült kollégánk, szeretett barátunk, Békési Imre 70. születésnapját. Nagy öröm és megtiszteltetés számomra és a Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyar nyelvi szakosztályának tagjai számára, hogy ez alkalomból körünkben üdvözölhetjük, és alkalmunk van köszönteni.

Békési Imre egyetemi tanár, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar Magyar Nyelvi Tanszékének professzora 1936. április 3-án született Kalocsán. Egyetemi tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetemen végezte, ahol magyar–történelem szakos középiskolai tanári oklevelet, a József Attila Tudományegyetemen pedig pedagógia szakos előadói végzettséget szerzett.

Békési Imre 1963 óta a kar oktatója. 1996-ban egyetemi tanári kinevezést kapott. Előadást tart és szemináriumot vezet a Mai magyar nyelv tantárgyi modulban, valamint az Általános nyelvészet témaköréből. Meghívott előadóként több ízben és több szemeszterben nyelvtudományi kurzusokat tartott a JATE BTK hallgatóinak, s jelenleg is aktívan részt vesz a SZTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola képzési programjában. Folyamatosan tartott és tart előadásokat az Ungvári Állami Egyetem Ugor Tanszékén, a Kolozsvári Babes–Bolyai Egyetem Magyar Tanszékén vendégoktatóként. Több alkalommal tartott előadást a Kassai Kazinczy Nyelvművelő Napokon, a Nyitrai Pedagógia Fakultás Magyar Tanszékén, továbbá a szlovákiai magyartanárok nyári szakmai továbbképzésén. Tanfolyamokat vezetett, és jelenleg is előadásokat tart a közoktatás továbbképző fórumain. Jelentős tudományos kapcsolatokat ápol az Università Degli Studi di Macerata, a Kolozsvári Egyetem, Ungvári Egyetem, Újvidéki Egyetem, Nyitrai Egyetem nyelvész oktatóival és kutatóival.

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2006. április 4-i felolvasó ülésén.

1987–1990, valamint 1995–1998 között a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola főigazgatója volt, 1982–2000 között a JGYTFK Magyar Nyelvészeti, illetve Magyar Nyelvi Tanszékének vezetőjeként dolgozott.

Tudományos munkássága mind az alapkutatásokban – az argumentatív szövegtípus szemantikai-pragmatikai eszközei és szabályszerűségei; az értelem-szemantikai viszonyítás ellentétes, valamint ok-okozati területe –, mind pedig az alkalmazott kutatásokban – a szövegalkotás és a szövegértés analitikus, valamint kreatív-produktív vizsgálata – jelentős. 4 könyv és mintegy 200 tanulmány fémjelzi eredményes munkásságát. Tudományszervezői tevékenységének eredményességét szakmai kiadványok szerkesztése is igazolja, közülük is kiemelkedik a „Szemiotikai szövegtan” 17 kötete.

Szakmai és tudományos társaságokban és szervezetekben végzett munkássága sokrétű és kiemelkedő. A MTA I. Osztály szavazati jogú tagja, a MTA Nyelvtudományi Bizottságának tagja, s a MAB Nyelvtudományi és Filozófiai Szakbizottságának tagjaként dolgozik jelenleg is. Az MTA közgyűlési doktorképviselője volt két ciklusban, 1992–1996 között a Magyar Ösztöndíj Bizottság tagja volt. A Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányának tagja, a szegedi csoport elnöke volt évtizedekig, a Magyar Nyelv szerkesztőbizottságának tagja. A Szegedért Alapítvány Tudományos Kuratóriumának elnöke, a Juhász Gyula Alapítvány elnöke.

E szűk életrajzi adatok, a munkásság fontos állomásainak számba vétele az elkövetkező időszakban sokszor és sokféle formában, szóban és írásban, tényközlésként vagy kifejtve és értékelve a jubiláns eredményeit sokszor elhangzik majd. Vajon gondolunk-e közben arra, hogy a látványos fordulatokban nem bővelkedő életpálya kemény munkával telt? MÁTÉ JAKAB 1995-ben született írásából idézek: „Gyermekkorát beárnyékolja a háború, édesapja távolléte, majd hősi halála. Mint [Békési Imre] önéletrajzában írja róla: »Rövid életében kötélgyártó kisiparos volt, így rám az 'egyéb' származás terhét hagyta«. Hogy ez teher mit jelentett, arról nem beszélt, de mi sejthetjük. Hadiárvaként – amiről szintén hallgat – minden bizonnyal a származás 'egyéb' minősítése sok mindent sejtet, annál is inkább, mert mint ugyancsak az életrajzában írja: »A tudomány alsóbb szintjeire csak a hátsó lépcsőkön juthattam fel«. Csak találgatásokra vagyunk utalva, de úgy vélem, ez a »hátsó lépcső« kifejeleszthetett az ifjú Békési Imrében egy »csak azért is« magatartást, küzdeni akarást, s mindezek a nem emberi tulajdonságok a tehetséggel, szorgalommal és a kitartó munkával párosulva vezettek ide, hogy ma Békési Imre nemcsak a szegedi tudományos életnek, hanem az egyetemes magyar tudományosságnak – s benne a magyar nyelvtudománynak is – elismert alkotó egyénisége.” (MÁTÉ JAKAB, Három évtized a tudomány és oktatás szolgálatában. In: Absztrakció és valóság. Békési Imre köszöntése. Főszerk. R. MOLNÁR EMMA. JGYTF Kiadó, Szeged, 1996. 8–9.)

Tudós ember Békési Imre, akinek „gondolkodásmódját racionális, logikus rend uralja, ha tudományos tényekről van szó, és humánus, ha az emberek megítéléséről” – írja ROZGONYINÉ MOLNÁR EMMA köszöntő tanulmányában, s így folytatja: „Miközben a tényeket tiszteli, valójában a dolgok mozgató rugói tartják fogva kíváncsiságát. Ezek feltárásához rendeli hozzá, vagy éppen hívja létre a kutatási módszert, szaktudományi feladványaihoz teremti meg a kódokat. Az emberek melléfogásait jobbjó szándékkal teszi mérlegre. Az elmarasztalás elsőként kínálkozó reflexe helyett a személyből és elgondolásból az értékes, a hasznosítható progresszív parányával is tud/hajlandó mit kezdeni. Ezt megragadva, a továbbfejlődés érdekében ad tanácsot, hoz döntést, lendíti ki az ügyeket a holtpontról.” (ROZGONYINÉ MOLNÁR EMMA, Egy magyar nyelvész négy évtizede. In: A mondat: kaland. Hetven tanulmány Békési Imre 70. születésnapjára. Felelős szerk. VASS LÁSZLÓ. JGYF Kiadó, Szeged, 2006. 9.)

Kedves Imre, Kedves Barátunk! Megszokott és kedves hagyomány a születésnapjára kerek esztendőök ünneplése, bár tudva tudjuk, hogy ez teljesen fölösleges, mert abban, hogy valaki 60, 70 vagy 80 éves, semmi érdeme nincs, ez tisztán az idő múlása. Ha csak az idő múlását nézzük, ez valóban így is van, de az ilyen alkalmakat nem is azért szoktuk megragadni, hogy egy-egy szeretett barátunkat életkorára emlékeztessük, hanem hogy legalább egy-két mondatban felidézzük azt, ami az idő múlásával történt, és számba vegyük azokat az értékeket, amelyeket az ünnepelt alkotott, s amelyek éppen dacolni fognak

az idő múlásával. Naponta érezheted, nem csak a köszöntők alkalmával, otthon s szerte az országban, bármerre jársz, hogy kollégák, tanítványok, barátok szeméből mennyi tisztelet és szeretet árad feléd.

Mi e tisztelet és szeretet titka? Számomra a kutatói alapállásban és a tanári attitűdben rejtezik. Tudóseberként tudod, s le is írtad „A Halotti beszéd mint kompozíció” című tanulmányodban a mindannyiunk s a fiatalabb nemzedék számára is megszívelendő magatartást: „Ha egy kutató abból a személyes benyomásból indul ki, hogy a Halotti Beszéd és Könyörgés – legalábbis számára – összefüggő egész (’befejezett és teljes közlés’), akkor e benyomásának forrásait mindenekelőtt szemantikai-pragmatikai eszközökben és megoldásokban keresi. Ezek természetükből – az emberi kommunikáció természetéből – következően csak viszonylag egyértelműek, így a rájuk épített következtetéseket sem szabad megfellebbezhetetlen igazságoknak tekinteni. Hitelük, komolyságuk jórészt azon mérhető le, mennyire egyértelmű a kiinduló tételük, illetőleg mennyire tiszta, ellenőrizhető a vizsgálati apparátusuk.” (BÉKÉSI IMRE, *Osztatlan filológia. Nyelvészeti-irodalmi tanulmányok. Tiszatáj könyvek. Szeged, 2001. 266*).

Olyan tanárember vagy, aki – KARÁCSONY SÁNDOR szavaival élve – tudja magáról: szem előtt vagyok; aki tudja, hogy fényükkel fordulnak a tekintetek felénk; aki tudja, hogy tanítványaink ránk hallgatnak (hallgatnak ránk), tőlünk várják (várják tőlünk) a titkok magyarázatát, aki tudja, hogy jönnek utánunk. Tudod, ösztönösen tudod, hogy mi adjuk a példát, mi adjuk a tempót. Tudod, hogy tízek, tán ezrek tekintete rajtunk csügg, legrosszabb esetben rajtunk pihen. Tudod, akármilyen halk és akármilyen röpké szavunk: utasítás, tanács, vezényszó. Tudod te ezt olyan igazán és mélyen, mint amilyen igaz és mély ez a valóságban.

Kedves Barátunk, Kedves Imre! A Magyar Nyelvtudományi Társaság nevében sok szeretettel és igaz tisztelettel köszöntelek e jeles napon, azt kívánva, hogy ezt a gazdag termésű pályát jó egészségben minél tovább folytassad. Isten tartson meg minél tovább közöttünk!

GALGÓCZI LÁSZLÓ